

نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی
دانشگاه شهید باهنر کرمان
دوره جدید، شماره سوم، بهار سال ۱۳۷۷

ارزشیابی از سیستم آموزشی دوره راهنمایی تحصیلی درب‌آورد نیاز هدایت تحصیلی و شغلی فراگیران: ۱۳۷۴-۱۳۴۴ ه.ش

دکتر نعمت‌اله موسی‌پور
دانشگاه شهید باهنر کرمان

خلاصه:

دوره راهنمایی تحصیلی در برنامه سال ۱۳۴۴ بدین منظور طراحی گردید که «تشخیص استعدادها و رغبت‌های فردی دانش‌آموزان در رشته‌های نظری و فنی - حرفه‌ای و راهنمایی آنان در مراحل بعدی به رشته‌های مختلف برحسب استعداد و احتیاجات کشور» همت گمارد. سانی و مطالعات فرهنگی

برای تحقق این هدف، درس «شناخت حرفه و فن» در برنامه درسی این دوره وارد گردید، «مشاور تحصیلی» برای مدارس راهنمایی در نظر گرفته شد و «برنامه معرفی مشاغل» به اجرا درآمد. با آنکه هدف همه این برنامه‌ها کمک به هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموز بوده است اما نتایج حاصل از اجرای آنها در مدارس، بیانگر تحقق این هدف نمی‌باشد. درس حرفه و فن به ارائه معلوماتی راجع به حرفه‌های مختلف محدود گردیده، مشاور تحصیلی هم خود را مصروف حل مشکلات رفتاری دانش‌آموزان کرده و برنامه معرفی مشاغل نتوانسته است همه دانش‌آموزان را تحت پوشش قرار دهد و آنها را با مشاغل مختلف جامعه آشنا نماید. عمده‌ترین عاملی که مانع دستیابی به هدف‌های هر یک از برنامه‌های هدایت تحصیلی و شغلی در دوره راهنمایی تحصیلی گردیده، فقر امکانات است. برای

اجرای برنامه‌های مذکور نیروی انسانی واجد تجربه و تحصیل لازم موجود نبوده و ابزار و وسایل مورد نیاز فراهم نگردیده است. بنابراین لازم است، برنامه هدایت تحصیلی و شغلی در چارچوب برنامه‌ریزی‌های توسعه ملی مطرح گردد و ضمن تربیت نیروی انسانی و تدارک ابزار و وسایل هدایت تحصیلی به عنوان یک جریان، سراسر طول تحصیل فرد را در برگیرد.

مقدمه:

تأسیس مدرسه دارالفنون در عهد ناصرالدین شاه قاجار نقطه آغاز شکل‌گیری مدارس متوسطه جدید در ایران است هرچند که «اولین دستور تعلیمات شش ساله ابتدائی و سه ساله دبیرستان» در سال ۱۲۸۸ شمسی به تصویب وزارت معارف رسیده است (۴۷). شورای عالی معارف در سال ۱۲۹۲ شمسی در تصویبنامه قبلی خود تجدید نظر کرد و طول دوره متوسطه را به شش سال افزایش داد و برای آن دو شعبه «علمی» و «ادبی» را منظور داشت (۳۴). دوره شش ساله متوسطه در سال ۱۳۱۳ شمسی به دو نیم‌دوره سه ساله تقسیم شد (۳۴) و در سال ۱۳۳۴ شورای عالی فرهنگ برای دوره دوم متوسطه شعب ادبی، ریاضی، طبیعی و خانه‌داری (مخصوص دختران) و رشته‌های فنی و کشاورزی را تصویب کرد (۳۴). این برنامه در سال ۱۳۴۴ دگرگون گردید و ساختار آموزش قبل از دانشگاه به سه دوره ابتدائی (پنج‌ساله)، راهنمایی (سه‌ساله) و متوسطه (چهارساله) تقسیم شد (۴۶).

دوره سه‌ساله راهنمایی تحصیلی در پی آن بود تا دانش‌آموزان ۱۱ تا ۱۳ ساله را برای ادامه تحصیل یا شروع زندگی اجتماعی و تولیدی آماده کند و بر اساس موازین دقیق علمی و تربیتی به شناخت استعدادها و علائق آنان نایل آید (۴۶). هدف‌های دوره راهنمایی تحصیلی به طور خلاصه عبارت بودند از (۳۹):

- ۱- افزایش تجارب و معلومات عمومی دانش‌آموزان برای بهتر زیستن در اجتماع.
- ۲- پرورش فضایل اخلاقی و معنوی دانش‌آموزان.
- ۳- کمک به ایجاد و پرورش عادت نظم و ترتیب و تفکر علمی.
- ۴- تشخیص استعدادها و رغبت‌های فردی دانش‌آموزان در رشته‌های نظری و فنی -

حرفه‌ای و راهنمایی آنان در مراحل بعدی به رشته‌های مختلف بر حسب استعداد و احتیاجات.

مطرح شدن «هدایت تحصیلی» در نظام آموزش و پرورش و ایجاد دوره راهنمایی تحصیلی بدین منظور، پدیده‌ای بود که امیدهای فراوانی را به وجود آورد و در مقابل کسانی که معتقد بودند «برنامه این دوره تقریباً همان برنامه دوره اول دبیرستان‌های فعلی (دبیرستان‌های دهه ۴۰) است» (۳۱)؛ برخی مطرح کردند که «نظام نوین آموزش و پرورش بر مدار راهنمایی تحصیلی است و بنابراین تنها بخشی از دانش‌آموزان متوسطه به جانب آموزش نظری و در نتیجه تحصیلات دانشگاهی هدایت خواهند شد، در حالیکه تا کنون تعلیمات متوسطه صرفاً یا لاقلاً به طور عمده جنبه عمومی و نظری داشته است». دوره راهنمایی تحصیلی از سال تحصیلی ۵۱ - ۱۳۵۰ شمسی به اجرا گذاشته شده و تا کنون بیش از بیست گروه دانش‌آموز، این دوره را تجربه کرده‌اند. اکنون این پرسش مطرح است که در طی این مدت در دوره راهنمایی چه فعالیت‌هایی برای هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان به عمل آمده است و هر یک از این فعالیت‌ها تا چه حد موفق بوده‌اند.

۱- بیان مسئله:

«اتخاذ روش‌هایی برای کشف استعداد و راهنمایی افراد با توجه به نیازمندی‌های کشور و ...» و «تنظیم پرونده برای هر یک از دانش‌آموزان» اصولی بودند که مبتنی بر تشکیل دوره راهنمایی تحصیلی گردیدند (۳۱ و ۴۶). بر این اساس درس «مقدمات حرفه و فن» برای «کمک به تشخیص و پرورش ذوق و استعداد دانش‌آموزان به منظور راهنمایی آنان جهت انتخاب رشته‌های مختلف» (۳۹) در برنامه درسی دوره راهنمایی قرار گرفت، مشاور تحصیلی جهت «انجام مشاوره فردی و اجرای مشاوره گروهی در زمینه حل مسائل و مشکلات دانش‌آموزان از جهات تربیتی» (۳۴) در مدارس راهنمایی مشغول به کار شد و برنامه معرفی مشاغل به منظور آشنا ساختن دانش‌آموزان با انواع پیشه‌های موجود در جامعه (۳۷) اجرا گردید. این سه فعالیت بدان جهت طراحی شده

بودند تا جنبه‌های مختلف راهنمایی یعنی راهنمایی تحصیلی، شخصی و شغلی را تحت پوشش قرار دهند و زمینه‌ای را فراهم آورند که انتخاب نوع تحصیل و شغل با توجه به ذوق و استعداد فرد صورت گیرد و در عین حال مشکلات رفتاری در مدارس نیز کاهش یابد. اکنون پس از گذشت بیست و چهار سال از شروع دوره راهنمایی تحصیلی در آموزش و پرورش ایران هنگام آن است تا نحوه اجرا و میزان موفقیت هر یک از این برنامه‌ها مورد بررسی قرار گیرد.

۲- هدف مقاله:

بررسی چگونگی هدایت تحصیلی در دوره راهنمایی تحصیلی هدف اصلی این نوشته است. سعی می‌شود با پاسخگویی به پرسش‌های ذیل هدف مورد نظر تحقق یابد: - از درس «حرفه و فن» چه استفاده‌هایی برای هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان شده است؟

- مشاور تحصیلی چه اقداماتی را برای هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان به عمل آورده است؟

- برنامه‌های معرفی مشاغل تا چه حد به دانش‌آموزان در انتخاب نوع تحصیل و شغل کمک کرده است؟

- توصیه‌نامه تحصیلی تا چه حد برای هدایت تحصیلی دانش‌آموزان مفید بوده است؟

۳- روش بررسی:

اطلاعات مورد نیاز از طریق بررسی سندهای منتشر شده از سوی آموزش و پرورش، مصاحبه با دانش‌آموزان، مدیران مدارس و کارشناسان راهنمایی تحصیلی، تحلیل محتوای کتابهای درسی، شناخت حرفه و فن و استفاده از نتایج تحقیقات انجام شده درباره امور مربوط به راهنمایی تحصیلی گردآوری شده‌اند. دانش‌آموزان و مدیرانی که مورد مصاحبه قرار گرفته‌اند، کسانی بودند که در شهر کرمان سکونت

داشتند.

۴- تجزیه و تحلیل اطلاعات:

اطلاعات به دست آمده در این قسمت در پاسخ به پرسش‌های مطرح شده سازماندهی می‌شود.

۴-۱- درس حرفه و فن

- هدف: در برنامه سال ۱۳۴۵ هدف‌های ذیل برای درس مقدمات حرفه و فن مطرح

شده بود:

- آشنایی دانش‌آموزان با مقدمات حرفه و فن،

- برانگیختن رغبت دانش‌آموزان به کارهای فنی و حرفه‌ای،

- فراهم آوردن فرصت‌های آموزشی مناسب به نحوی که دانش‌آموزان بتوانند

استعداد خود را در رشته‌های مختلف فنی و حرفه‌ای نشان دهند،

- کمک به تشخیص و تربیت ذوق و استعداد دانش‌آموزان به منظور انتخاب و

راهنمایی آنان جهت تحصیلات مراحل بعدی،

- انتخاب محتوا: برای تحقق هدف‌های مذکور در برنامه سال ۱۳۴۵ سه بخش

کشاورزی، صنعت و خدمات در نظر گرفته شدند که در هر بخش به ترتیب ۱۸ واحد

شغلی در گروه‌های باغبانی، زراعت، دامپروری و صنایع و هنرهای روستائی، ۱۶ واحد

شغلی در گروه‌های فلزکاری، برق، صنایع چوب و ساختمان و ۱۷ واحد شغلی در

گروه‌های امور اداری و بازرگانی، امور بهداشتی و بهیاری و امور خانه‌داری وجود داشت

(۳۹). در سال ۱۳۵۰ به بخش کشاورزی مبحث ماشین‌های کشاورزی، به بخش صنعت

و مبحث صنایع شیمیایی و به بخش خدمات مباحث پوشاک و تغذیه و آشپزی اضافه

گردید (۲). این محتوا با تغییراتی در جزئیات برای هر یک از پایه‌های تحصیلی دوره

راهنمایی تحصیلی تا سال ۱۳۵۹ مورد استفاده بود. در برنامه سال ۱۳۵۹ در قالب سه

بخش کشاورزی، صنعت و خدمات برای پایه اول رشته‌های زراعت، صنایع چوب،

صنایع شیمیایی، بهداشت و بازرگانی و بانکداری (۱۰). برای پایه دوم رشته‌های

باغبانی، درختکاری، ساختمان، برق، پوشاک و امور اداری (۱۱). و برای پایه سوم رشته‌های صنایع کشاورزی و هنرهای روستایی، دامپروری، اتومکانیک، فلزکاری، تغذیه و آشپزی (۱۲) انتخاب گردید.

در برنامه سال ۱۳۶۲ به تفاوت‌های جنسی دختران و پسران توجه شد و برای هریک از دو جنس محتوای خاصی تهیه گردید. در پایه اول مبحث صنایع چوب به پسران و مبحث صنایع پوشاک به دختران اختصاص یافت. در پایه دوم مکانیک عمومی برای پسران و پوشاک و تغذیه و آشپزی برای دختران و در پایه سوم ماشین‌های کشاورزی برای پسران و پوشاک و خدمات پزشکی برای دختران در نظر گرفته شد. سایر مباحث هریک از پایه‌ها مشترک بود (۱۳، ۱۴، ۱۵).

در سال ۱۳۶۳ دو مبحث جدید کودکیاری و راهنمای انتخاب رشته تحصیلی به مطالب پایه سوم اضافه گردید (۱۸). در مبحث «راهنمای انتخاب رشته تحصیلی» امکانات تحصیلی و شغلی بعد از تحصیلات دوره راهنمایی به چهار گروه «دبیرستانهای متوسطه عمومی، دبیرستانهای فنی - حرفه‌ای، آموزشگاههای تخصصی وزارتخانه‌ها و نهادها و بازار کار» تقسیم گردید و راجع به هر یک توضیحاتی ارائه شده بود. در این راهنما بر رشته‌های دبیرستانی و نمرات لازم برای ورود به آنها تأکید شده و آینده تحصیلی فارغ التحصیلان هریک از رشته‌های دبیرستانی در دانشگاه به تفصیل مورد بحث قرار گرفته بود (۱۸).

در سال ۱۳۶۶ محتوای درس حرفه و فن تغییر کرد. در این سال مبحث صنایع شیمیایی از پایه اول دختران و پسران، مبحث امور اداری از پایه دوم دختران و پسران و مبحث اتومکانیک از پایه سوم دختران حذف گردید (۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴). در سال ۱۳۷۲ مبحث درختکاری به پایه اول هر دو جنس اضافه شد، مبحث کشاورزی پایه دوم هر دو جنس به دامپروری تغییر کرد و بحث دامپروری پایه سوم هر دو جنس به صنایع شیمیایی بدل شد (۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰). همچنین در سال ۱۳۷۲ بحث نظام جدید نیز به راهنمای انتخاب رشته تحصیلی افزوده شد که تا حدی دانش‌آموزان را به ویژگیها و رشته‌های تحصیلی نظام جدید آشنا می‌کرد (۲۹، ۳۰).

- سازماندهی محتوا: در برنامه سال ۱۳۴۵ سه بخش کشاورزی، صنعت و خدمات به ترتیب مطرح شده بودند. در بخش کشاورزی به ترتیب گروههای باغبانی، زراعت، دامپروری، صنایع و هنرهای روستایی، در بخش صنعت به ترتیب گروههای فلزکاری، برق، صنایع چوب و ساختمان و در بخش خدمات به ترتیب گروههای امور اداری و بازرگانی، امور بهداشتی و بهیاری، امور خانه‌داری قرار گرفته بودند. در عین حال در هیچ جای برنامه به رعایت ترتیب واحدها و گروهها اشاره نشده بود (۳۹). از سال ۱۳۵۰ که اولین کتاب شناخت حرفه و فن (۲) نوشته شد برنامه مذکور مبنای تقدم و تأخر (sequence) و مداومت (continuity) مطالب قرار گرفت. با آنکه در سالهای بعد در محتوا و عناوین تغییراتی داده شد اما قالب کلی (کشاورزی، صنعت، خدمات) دگرگون نشد.

از سال ۱۳۵۱ تا سال ۱۳۵۹ برای دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم راهنمایی تحصیلی، مطالب هر یک از بخشهای کشاورزی، صنعت و خدمات به صورت یک کتاب جداگانه سازماندهی شده است (۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸). در سال ۱۳۵۹ در پی تلاش برای «تجدید نظر اساسی در دیدگاههای پرورشی، برنامه‌ها و کتابهای درسی و روش‌های آموزشی» (۹) و تصمیم به محدود کردن درس حرفه و فن به معرفی پانزده رشته حرفه‌ای در طی سه پایه تحصیلی (۱۰) مطالب مربوط به هر یک از پایه‌ها در قالب یک کتاب سازماندهی شد (۱۰، ۱۱، ۱۲). مبنای سازماندهی در این سال نیز همان برنامه قبلی بود. در کتاب‌های جدید، رشته‌های زراعت، صنایع چوب، صنایع شیمیایی، بهداشت، بازرگانی و بانکداری برای پایه اول (۱۰)، رشته‌های باغبانی، درختکاری، ساختمان، برق، پوشاک و امور اداری برای پایه دوم (۱۱) و رشته‌های صنایع کشاورزی و هنرهای روستایی، دامپروری، اتومکانیک، فلزکاری، تغذیه و آشپزی برای پایه سوم (۱۲) به ترتیب قرار گرفته بودند.

از سال ۱۳۶۲ که مسأله تفاوت‌های جنسی دختران و پسران مطرح گردید و در برنامه این سال مطالب مورد نظر در قالب یک کتاب سازماندهی شده بود که بخش‌های مربوط به هر جنس در درون کتاب مشخص بودند (۱۳، ۱۴، ۱۵). در سال ۱۳۶۲ دو فصل کودکیاری و راهنمای انتخاب رشته تحصیلی به کتابهای درسی پایه سوم اضافه شد و در

سازماندهی مطالب تغییراتی رخ داد. مبحث دامپروری یک فصل عقب تر رفت و مباحث کودکیاری، دامپروری و راهنمای انتخاب رشته تحصیلی به ترتیب فصول ششم، هفتم و هشتم کتاب سوم راهنمایی را به خود اختصاص دادند (۱۸).

این برنامه در سال ۱۳۶۶ با سازماندهی تازه‌ای ظاهر گردید. در این سال مطالب مربوط به دختران و پسران در کتابهای خاص سازماندهی شدند (۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴). از سال ۱۳۶۸ مبحث راهنمای انتخاب رشته یا هدایت تحصیلی فصل اول کتاب سوم راهنمایی دانش‌آموزان گردید و سایر مطالب با همان ترتیب قبلی سازمان یافتند و این نحوه سازماندهی تا سال ۱۳۷۲ ادامه داشته است (۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰).

- نحوه ارائه: در برنامه ۱۳۴۵ جهت نیل به هدف‌ها چند اصل مطرح شده بود که به نحوه ارائه مربوط می‌شد. این اصول بیان می‌کنند که «آموزش با عمل توأم باشد و از کارگاه و مزرعه و ابزار و ادوات و وسایل سمعی و بصری استفاده شود تا هرگونه مطلبی که فراگرفته می‌شود، با مشاهده و تجربه همراه باشد، بازدید از کارگاهها و کارخانجات نزدیک مزارع و تأسیسات کشاورزی محل جزو برنامه آموزشی باشد و دانش‌آموزان موظف باشند از بازدیدهای انجام شده گزارش تهیه نمایند؛ در هر آموزشگاه انجمن‌های حرفه‌ای دانش‌آموزان در رشته‌های مختلف تشکیل شود و دانش‌آموزان به شرکت و فعالیت در یک یا چند انجمن تشویق شوند؛ در هر آموزشگاه نمایشگاهی از کارهای دستی دانش‌آموزان دایر شود؛ درباره امور فنی و حرفه‌ای سخنرانی‌هایی از طرف دانش‌آموزان ایراد گردد و نشریات ساده در باره مشاغل موجود برای مطالعه دانش‌آموزان تهیه شود» (۳۹). در این برنامه همچنین آمده است که در هر منطقه به اقتضای شرایط و عوامل اقتصادی و صنعتی محلی، بخش‌های سه‌گانه به دو دسته اساسی و وابسته تقسیم شده، دانش‌آموزان سال اول با پنج واحد هر یک از بخش‌های کشاورزی، صنعت و خدمات، به انتخاب خود آشنا گردند. در سال دوم دانش‌آموزان هفت واحد (چهار واحد اساسی و سه واحد وابسته) از واحدهای انتخابی سال اول را به شکل دقیق‌تر مطالعه کنند و در سال سوم هر یک از دانش‌آموزان با مشورت و تصویب مدیر و معلم فنی آموزشگاه، چهار واحد از هفت واحد تعلیم یافته در سال دوم را

انتخاب نمایند و در آنها آموزش ببینند (۳۹).

این برنامه در سال ۱۳۵۰، که سال اول اجرای آن بود، دستخوش دگرگونی گردید. فقر امکانات آموزشی هم از حیث نیروی انسانی و هم از حیث ابزار و وسایل، برنامه‌ریزان آموزش و پرورش را بر آن داشت تا به تهیه کتاب درسی برای مقدمات حرفه و فن اقدام کنند. در کتابهایی که بدین منظور تهیه گردید قسمت‌های عمده‌ای از برنامه اولیه نادیده گرفته شد. برای مثال در برنامه، معرفی ۵۱ واحد شغلی پیش‌بینی شده بود در حالیکه در کتاب تهیه شده برای پایه اول فقط ۲۸ واحد معرفی شده است (۲، ۳۹). در پایه‌های دوم و سوم به دلیل تلاش برای گسترده و عمیق‌تر کردن مباحث مربوط به هر واحد شغلی و محدودیت زمان آموزش، واحدهای بیشتری حذف گردیدند (۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸). ارائه کتبی محتوی نه تنها معلمان را از فعالیت برای تکمیل محتوای ارائه شده و رعایت اصول مطرح شده در برنامه سال ۱۳۴۵ باز داشت بلکه تمایل به محتوای محدود در آنها را شدت بخشید؛ محتوایی که برای همه دانش‌آموزان یکسان و اجباری باشد. این تمایل و تقاضای معلمان پس از پیروزی انقلاب اسلامی که دگرگونی «در دیدگاههای پرورشی، برنامه‌ها و کتاب‌های درسی و روش‌های آموزش و تجدید نظر اساسی در آنها» ضروری به نظر می‌رسید (۹) ظاهر گردید.

در برنامه سال ۱۳۵۹ به منظور آشنا سازی دانش‌آموزان دوره راهنمایی تحصیلی با پانزده رشته حرفه‌ای و رهایی آنها از بلا تکلیفی در انتخاب رشته، «کارشناسان دفتر تحقیقات و برنامه‌ریزی درسی و تألیف، بر طبق اظهار نظرهای رسیده از طرف همکاران و مدرسان حرفه و فن سراسر کشور صلاح دیدند که در هر سال تحصیلی حداقل پنج رشته برای دانش‌آموزان تدریس و معرفی شود» (۱۰). بدین ترتیب سه کتاب برای پایه‌های اول، دوم و سوم تهیه گردید (۱۰، ۱۱، ۱۲). گرچه در سالهای بعد کتاب‌ها به صورت دو قسمت مجزا (۱۳، ۱۴، ۱۵) و دو کتاب مجزا برای دختران و پسران در هر یک از پایه‌ها (۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴) تهیه شدند اما در روش ارائه محتوا تغییری جدی رخ نداد.

- زمان ارائه: در برنامه سال ۱۳۵۰ چهار ساعت از زمان هفتگی (۳۴ ساعت) به

آموزش حرفه و فن در هر یک از پایه‌ها اختصاص داشته است. به عبارت دیگر حدود دوازده درصد (۱۱/۸ درصد) کل زمان آموزش دوره راهنمایی تحصیلی برای آموزش حرفه و فن در نظر گرفته شده بود. زمان آموزش حرفه و فن تا سال ۱۳۶۶ تغییر نکرده، هرچند که نسبت زمان اختصاص یافته از سال ۱۳۶۳ به بعد به یازده درصد (۱۱/۱ درصد) تقلیل یافته است (۴ ساعت از ۳۶ ساعت آموزش هفتگی). در سال ۱۳۶۶ زمان آموزش حرفه و فن به ۳ ساعت برای هر یک از پایه‌ها تغییر کرد. بر اساس برنامه سال ۱۳۶۶ حدود ۱۰ درصد کل زمان آموزش پایه اول، حدود ۹/۴ درصد کل آموزش پایه دوم و حدود ۹/۱ درصد کل زمان آموزش پایه سوم به آموزش حرفه و فن اختصاص داشته است. (جدول شماره ۱)

جدول شماره ۱: زمان اختصاص یافته به آموزش حرفه و فن (۳۳)

۱۳۶۶ - ۱۳۷۳					سال
پایه سوم	پایه دوم	پایه اول	۱۳۶۳	۱۳۵۰	زمان آموزش حرفه و فن
۳	۳	۳	۴	۴	کل زمان آموزش هفتگی
۳۳	۳۲	۳۰	۳۶	۳۴	نسبت زمان حرفه و فن به کل زمان آموزش
۹/۱	۹/۴	۱۰	۱۱/۱	۱۱/۸	

۲-۴- مشاور تحصیلی

در طرح اجرای دوره راهنمایی تحصیلی وجود مشاور تحصیلی در مدارس راهنمایی به منظور هدایت تحصیلی مطرح شده بود. همزمان با اجرای دوره راهنمایی تحصیلی در سال ۵۱ - ۱۳۵۰، تربیت مشاور تحصیلی در دو سطح کارشناسی و کارشناسی ارشد نیز در دانشگاه تربیت معلم آغاز گردید (۳۳) تا به دانش‌آموزان در انتخاب رشته تحصیلی و پیشرفت درسی کمک گردد و مشکلات اخلاقی، عاطفی، اجتماعی و آموزشی مدارس

کاهش یابد. تربیت مشاور و استفاده از آنها در مدارس راهنمایی تا سال تحصیلی ۵۹-۱۳۵۸ ادامه داشت (۳۳). از آن پس تربیت مشاور در دانشگاهها متوقف گردید و استفاده از مشاور در مدارس راهنمایی به دلایلی ممتوع شد و مشاوران به قسمت‌های مختلف آموزشی و اداری منتقل شدند (۳۴). در سال ۱۳۶۴ بار دیگر فکر تشکیل مراکز و هسته‌های مشاوره در مدارس مطرح گردید (۴۱) و تربیت نیروی انسانی برای فعالیت‌های مشاوره‌ای نیز از سال ۱۳۶۷ با راه‌اندازی دوره‌های کارشناسی و کارشناسی ارشد در دانشگاهها از سرگرفته شد (۳۳).

مشاورانی که بدین ترتیب راهی مدارس مقطع راهنمایی تحصیلی شدند موظف به انجام فعالیت‌های ذیل در طی سال تحصیلی بودند (۴۵):

- ۱- شرکت در جلسات ستاد تربیتی.
- ۲- شرکت در جلسات انجمن اولیاء و مربیان.
- ۳- همکاری محتوایی در برگزاری کلاسهای آموزش خانواده با شرکت حداقل ۶۰ نفر در هر ماه (جمعاً ۴ جلسه) با توجه به نوع مشکلات دانش‌آموزان مدرسه.
- ۴- مشاوره و مصاحبه فردی با دانش‌آموزانی که مشکلات خاص (درسی - عاطفی - روانی - اخلاقی) دارند حداقل هر هفته ۶ نفر.
- ۵- راهنمایی گروهی با دانش‌آموزان حداقل هر هفته یک جلسه با حضور ۲۰ نفر.
- ۶- تشکیل پرونده تربیتی برای دانش‌آموزان موردی.
- ۷- شرکت در جلسات هسته مشاوره منطقه و ارائه مشکلات حاد مدرسه به هسته مشاوره منطقه.
- ۸- تدریس ۸ ساعت در کلاس طبق شرح وظایف.
- ۹- همکاری در استاندارد کردن تستها و اجرای تحقیقاتی که از طرف دفتر مشاوره و تحقیق تعیین می‌شود.
- ۱۰- ارائه گزارش فعالیت‌های انجام شده با تأیید مدیر مدرسه به هسته مشاوره منطقه.
- ۱۱- ارجاع دانش‌آموزان دارای مشکل به مراکز درمانی.
- ۱۲- تکمیل کردن فرم مشکلات آماری ارسالی از سوی استان.

۱۳- تشکیل صندوق مکاتبه با مشاور در مدرسه و پاسخ به آن.

۱۴- شرکت در جلسات شورای معلمین.

۱۵- شرکت در کلیه برنامه‌ها و دوره‌های آموزشی - تحقیقاتی اعلام شده از سوی هسته‌های مشاوره منطقه، استان، و دفتر مشاوره و تحقیق.

۱۶- تنظیم و تکمیل فرم‌ها و پرسشنامه‌های ارسالی از طرف دفتر مشاوره و تحقیق و ارسال آن به کارشناسی مشاوره و تحقیق استان.

در شرح فعالیت‌های ماهیانه مشاوران، «راهنمایی تحصیلی و شغلی بویژه در سال آخر راهنمایی و دعوت از صاحب‌نظران حرف و مشاغل برای آشنا کردن دانش‌آموزان و کمک در برنامه‌ریزی هفته مشاغل» به عنوان یکی از وظایف اردیبهشت ماه و «راهنمایی تحصیلی بویژه دانش‌آموزان سال آخر راهنمایی در انتخاب رشته‌های تحصیلی متوسطه» به عنوان یکی از وظایف خرداد ماه مشاور مدرسه راهنمایی مطرح شده است (۴۵). گرچه تعداد مدارس دارای مشاور تحصیلی اندک می‌باشند اما مشاوران این مدارس نیز تمایل چندانی به انجام وظایف خود ندارند. کار مشاوران بیشتر به «راهنمایی شخصی» و حل مشکلات رفتاری و روانی محدود گردیده و دخالت آنها در هدایت تحصیلی بسیار کم است. با اجرای نظام جدید این اعتقاد در مسئولین مدارس راهنمایی تحصیلی پدید آمده است که هدایت تحصیلی در سال اول آموزش متوسطه انجام می‌شود و بنابراین نیازی به فعالیت‌های دوره راهنمایی نمی‌باشد (۴۸، ۴۹، ۵۰).

۳-۴- برنامه معرفی مشاغل

برنامه معرفی مشاغل از سال تحصیلی ۵۶-۱۳۵۵ آغاز شده است. این برنامه اوایل در یک روز سال اجرا می‌شد و در آن روز همه مدارس به معرفی مشاغل مختلف می‌پرداختند. نیاز دانش‌آموزان به اطلاعات بیشتر و استقبال آنها از برنامه معرفی مشاغل، دست‌اندرکاران را واداشت تا از سال تحصیلی ۶۱-۱۳۶۰ زمان برنامه را افزایش دهند و همه ساله هفته اول اردیبهشت را برای معرفی مشاغل اختصاص دهند (۳۷).

نحوه اجرا: برنامه‌های معرفی مشاغل توسط یک کمیته که مرکب از مدیر، معاونان، مشاور مدرسه، مربی تربیتی، نماینده معلمان، دبیر حرفه و فن و نماینده اولیاست، تهیه و

تنظیم می‌شوند. این برنامه‌ها معمولاً شامل تهیه روزنامه دیواری، بازدید از کارخانجات و مؤسسات صنعتی و تولیدی، مقاله نویسی، انجام مصاحبه‌های شغلی با صاحبان مشاغل، تهیه بروشورهای شغلی و دعوت از افراد مطلع جهت سخنرانی می‌باشند (۴۸).

برنامه‌های معرفی مشاغل با امکاناتی که اداره آموزش و پرورش در اختیار مدارس می‌گذارد، انجام می‌شود اما این نوع امکانات معمولاً محدود است به همین دلیل مدارس باید با استفاده از کمک‌های انجمن اولیاء و مربیان اقدام لازم را انجام دهند (۴۸)، (۵۰). مدیران مدارس راهنمایی می‌گویند که برای تدارک برنامه‌های بازدید بیشتر از طریق ارتباط شخصی اقدام می‌کنند (۵۰). همین امر سبب شده است، بین مدارس تفاوت‌های جدی به وجود آید و برخی از مدارس در این زمینه توفیق چندانی به دست نیاورند.

ارزشیابی: از سال ۱۳۶۹ اقداماتی برای ارزشیابی از هفته معرفی مشاغل به عمل آمده است. واحد ارزشیابی دفتر آموزش ابتدایی و راهنمایی تحصیلی برای این منظور پرسشنامه‌ای را تهیه کرده که شامل ده پرسش بسته (بلی - خیر) و دو پرسش باز است (۳۷).

پرسشنامه مذکور را دانش‌آموزانی تکمیل می‌کنند که در برنامه معرفی مشاغل شرکت داشته‌اند. همه ساله این پرسشنامه در تعدادی از مدارس تمامی استان‌های کشور اجرا می‌شود. اطلاعات حاصل از پرسشنامه‌ها به دفتر آموزش ابتدایی و راهنمایی ارسال می‌گردد و تجزیه و تحلیل می‌شود.

در سال تحصیلی ۷۱ - ۱۳۷۰، ۳۵۴۱۵۷۸ دانش‌آموز و در سال ۷۲ - ۱۳۷۱، ۳۹۹۹۵۱۲ دانش‌آموز در مدارس راهنمایی سراسر کشور مشغول به تحصیل بوده‌اند که از این تعداد به ترتیب ۲۳۵۴۳۸۲ نفر (۵/۶۶ درصد) و ۲۷۸۷۶۶۰ نفر (۷/۶۹ درصد) تحت پوشش برنامه معرفی مشاغل قرار گرفته‌اند (۳۷ و ۳۸). جهت ارزشیابی از نحوه اجرا و کیفیت معرفی مشاغل ۳۷۵۶۰۰ نفر دانش‌آموز در سال تحصیلی ۷۱ - ۱۳۷۰ و ۴۴۵۴۶۵ نفر دانش‌آموز در سال تحصیلی ۷۲ - ۱۳۷۱ به پرسشنامه پاسخ گفته‌اند

(۳۷ و ۳۸). اطلاعات به دست آمده نشان می دهند که :

در طی برنامه، ۸۱ درصد مدارس در سال ۷۱ و ۸۰/۸ درصد مدارس در سال ۷۲ توانسته اند کسانی غیر از معلمان و کارکنان مدرسه را برای سخنرانی دعوت کنند؛ ۷۲/۵ درصد سخنرانهای سال ۷۱ و ۷۳/۸ درصد سخنرانهای سال ۷۲ درباره مشاغل دولتی سخن گفته اند. سخنرانها توانسته اند، ۶۲/۹ درصد دانش آموزان سال ۷۱ و ۶۹/۵ درصد دانش آموزان سال ۷۲ را متقاعد سازند تا درباره شغل آینده خود تجدید نظر نمایند و برای ۶۸ درصد در سال ۷۱ و ۷۱/۷ درصد در سال ۷۲ زمینه ای را فراهم آورده اند تا خود به جستجو و پرسش درباره مشاغل بپردازند. ۷۰/۸ درصد دانش آموزان سال ۷۱، ۷۱/۵ درصد دانش آموزان سال ۷۲ می گویند که سخنرانها درباره مطالب مورد علاقه آنها بوده است.

همچنین در سال ۷۱، ۵۷/۵ درصد دانش آموزان از کارگاهها و کارخانه ها و مؤسسات کشاورزی، ۵۷/۹ درصد از هنرستانها و سایر مراکز آموزشی، ۴۲/۹ درصد از مراکز بهداشتی و درمانی و مؤسسات آموزشی آنها بازدید کرده اند. در سال ۷۲، ۶۲ درصد دانش آموزان از کارگاهها و کارخانه ها و مؤسسات کشاورزی، ۵۴/۷ درصد از هنرستانها و سایر مراکز آموزشی، ۴۹/۷ درصد از مراکز بهداشتی و درمانی و مؤسسات آموزشی آنها بازدید کرده اند.

بین استانهای مختلف میزان توجه به هر یک از کارها متفاوت بوده است. گرچه در سندهای موجود تفاوت بین دو جنس (دختران و پسران) و شهر و روستا، بیان نشده است اما تفاوت های این دو نیز قابل انکار نیستند.

در مجموع دانش آموزان پیشنهاد کرده اند که تهیه نشریات، پوستر، تراکت و نمایش فیلم های آموزشی و اسلاید، در این هفته افزایش یابد و از رسانه های گروهی (رادیو و تلویزیون و ...) به طور مستمر در طول سال برای معرفی مشاغل استفاده شود؛ مفاهیم مربوط به مشاغل مختلف در کتابهای حرفه و یا جزوات درسی دانش آموزان هر سه پایه گسترده گردد و در نهایت اعتباری جهت برگزاری برنامه های معرفی مشاغل در نظر گرفته شود (۳۸).

۴-۴- توصیه‌نامه تحصیلی

توصیه‌نامه تحصیلی مدرکی رسمی است که به دانش‌آموز فارغ‌التحصیل دوره راهنمایی داده می‌شود و دانش‌آموز براساس آن می‌تواند در رشته‌های مختلف تحصیلی ثبت نام کند. توصیه‌نامه تحصیلی سیاهه‌ای است که براساس آئین‌نامه پذیرش فارغ‌التحصیلان دوره سه ساله راهنمایی تحصیلی در دوره متوسطه (۴۰) تنظیم می‌گردد و در بردارنده نمرات ثلث سوم هر یک از دروس سه پایه تحصیلی دوره راهنمایی دانش‌آموز است. در این سیاهه دروسی که برای انتخاب رشته‌های مختلف اهمیت دارند و همچنین حد نصاب نمره آنها مطرح شده است. برای مثال دانش‌آموزی که می‌خواهد رشته کشاورزی را برگزیند بایستی مجموع نمرات ثلث سوم پایه‌های اول، دوم و سوم او در هر یک از دروس علوم تجربی و شناخت حرفه و فن کمتر از ۳۰ و مجموع نمرات دو درس مذکور کمتر از ۷۲ نباشد (۴۰ و ۴۲). بر همین متوال حد نصاب نمره سایر رشته‌ها نیز مشخص شده است. دفترداران مدارس راهنمایی ملزم هستند این سیاهه را براساس کارنامه سه سال دانش‌آموز تکمیل نمایند و مدیر مدرسه براساس این نمرات اولویت رشته‌های تحصیلی را برای دانش‌آموز تعیین می‌کند. در ذیل توصیه‌نامه پنج اولویت مطرح شده است که به هر یک از شاخه‌ها یا رشته‌های کشاورزی، صنعت و آموزش بازرگانی و حرفه‌ای، علوم تجربی و ریاضی، علوم انسانی و معارف اسلامی می‌تواند، اختصاص یابد. گرچه در توصیه‌نامه آمده است که «دانش‌آموز عزیز: با توجه به سوابق تحصیلی و مطالعات انجام شده پیشنهاد می‌شود در یکی از شاخه‌ها یا بخش‌ها یا گروه‌های درسی آموزش متوسطه با در نظر گرفتن اولویت‌های زیر به تحصیل خود ادامه دهید» (۴۰). اما عملاً جز نمرات درسی چیزی برای این توصیه‌ها در نظر گرفته نمی‌شود و اطلاعاتی جمع‌آوری نمی‌گردد (۴۸ و ۵۰) و تعیین اولویت‌ها نیز براساس مجموع نمرات انجام می‌گیرد.

«آئین‌نامه پذیرش فارغ‌التحصیلان دوره سه ساله راهنمایی تحصیلی در دوره متوسطه» بدین منظور تهیه شده که موجباتی فراهم آورد «تا دانش‌آموزان با توجه به

امکانات و نیازهای کشور و توانایی و سوابق تحصیلی خود به منظور ادامه تحصیل، مناسب‌ترین شاخه تحصیلی را انتخاب نمایند» (۴۰). بر این اساس برای آن دسته از فارغ التحصیلان دوره راهنمایی تحصیلی که ضوابط مربوط به پذیرش در شاخه، بخش یا گروه درسی مورد علاقه خود را در آموزش متوسطه به دست نیاورده‌اند این امکان را در نظر گرفته است که در امتحانات تعیین رشته شرکت کنند (۴۰).

۵- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

۱-۵- به منظور «تشخیص استعدادها و رغبت‌های فردی دانش‌آموزان در رشته‌های نظری و فنی - حرفه‌ای و در مراحل بعدی راهنمایی آنان در مورد رشته‌های مختلف برحسب استعداد و احتیاجات کشور» در دوره راهنمایی تحصیلی، درس شناخت حرفه و فن در برنامه درسی دانش‌آموزان قرار گرفته، مشاور تحصیلی وارد مدرسه گردیده، برنامه آشنایی با مشاغل جامعه اجرا شده است.

۲-۵- درس شناخت حرفه و فن از زمانی که وارد جریان آموزش شده به ارائه مجموعه‌ای مفاهیم و معلومات راجع به حرف مختلف اجتماعی محدود گردیده است و تغییرات بعدی ثمره ای جز محدودیت برای آن نداشته‌اند. کمبود نیروی انسانی و امکانات آزمایشگاهی برنامه اولیه این درس را در عمل با تعدیل‌ها و تحریف‌های فراوان مواجه کرده است و آنچه از آن باقی مانده «کتاب درسی» است که برای معلم و دانش‌آموز حکمی جدا از سایر کتاب‌های درسی ندارد؛ معلم خود را موظف به تدریس آن و دانش‌آموز خود را ملزم به حفظ کردن و امتحان دادن آن می‌داند. چنین درسی دیگر قادر نیست «به تشخیص و تربیت ذوق و استعداد دانش‌آموزان به منظور انتخاب رشته و راهنمایی آنان جهت تحصیلات مراحل بعدی» جامه عمل بپوشد.

در سالهای اخیر فصلی بر کتابهای حرفه و فن افزوده شده است که توضیحاتی درباب توصیه‌نامه تحصیلی و چگونگی ورود به آموزش‌های متوسطه و پیامدهای تحصیلی هریک از رشته‌های آموزش متوسطه ارائه می‌کند. این راهنما کم و بیش برای دانش‌آموزان مفید بوده، آنها را با اشکال ادامه تحصیل آشنا کرده است. در برخی از

نظرخواهی‌ها دانش‌آموزان دبیرستانی از این راهنمای انتخاب رشته اظهار رضایت کرده‌اند.

۳-۵. برنامه معرفی مشاغل توانسته است تا حدی دانش‌آموزان را با انواع کارها و حرفه‌های اجتماعی آشنا کند. این برنامه را دانش‌آموزان مفید می‌دانند هر چند که اجرای آن بدون مشکل نیست. فقر امکانات و بودجه مانع از اجرای مناسب این برنامه است به همین علت این برنامه نتوانسته، تمامی دانش‌آموزان را تحت پوشش قرار دهد. در عین حال این برنامه برای حدود نیمی از دانش‌آموزان تحت پوشش امکان بازدید از مراکز صنعتی، کشاورزی و خدماتی را فراهم آورده است که این مقدار نیز بیشتر مبتنی بر کمکهای انجمن اولیا و مربیان و ارتباطهای شخصی مدیر مدرسه با مراکز مختلف بوده است؛ شاید به همین دلیل بیشتر مدارس به کم خرج‌ترین روش روی آورده‌اند و از کسانی برای سخنرانی دعوت کرده‌اند و این قبیل سخنرانها نیز عموماً درباره مشاغل دولتی سخن گفته‌اند. به هر حال برنامه معرفی مشاغل تاکنون نتوانسته به هدفهایی که داشته است، دست یابد.

۴-۵. مشاور تحصیلی بدین منظور وارد مدارس راهنمایی گردید که به دانش‌آموزان در انتخاب رشته تحصیلی و پیشرفت درسی کمک نماید. اما در سالهای گذشته وظایف مشاوران به گونه‌ای تغییر کرد که کار اصلی آنها را شناسایی، پیگیری و درمان مشکلات رفتاری دانش‌آموزان جلوه می‌دهد. مشاوران مدارس که اغلب فاقد تحصیل و تجربه لازم برای فعالیت‌های مشاوره هستند، در عین حال از ابزار و وسایل لازم برای این کار نیز محروم می‌باشند؛ شرح وظایف جدید را بهانه‌ای مناسب برای رتق و فتق امور روانی و رفتاری دانش‌آموزان دانسته‌اند. این عده به جای آنکه به مسأله راهنمایی دانش‌آموزان براساس ارزشیابی پیشرفت تحصیلی و تعیین ذوق و علاقه در ایشان و ردیابی استعدادها در زمینه‌های مختلف در قالب فعالیت‌های تحصیلی که گره اصلی مقطع راهنمایی تحصیلی است - بپردازند و تمام هم خود را مصروف مشاهده و هدایت این دانش‌آموزان گردانند به آنچه مسأله اصلی است پشت پا زده‌اند و مشاوره فاقد امکانات و آمادگی علمی و فنی را زمینه فعالیت قرار داده‌اند.

۵-۵- توصیه‌نامه تحصیلی در واقع کارنامه نمرات ثلث سوم سه پایه تحصیلی دانش‌آموزان است. در توصیه‌نامه‌ها نه تنها به امکانات و نیازهای کشورهای کشور توجه نمی‌شود بلکه حتی مطالعه‌ای جدی درباره وضع تحصیلی دانش‌آموز نیز به عمل نمی‌آید. تنها ملاک، نمرات کارنامه دانش‌آموزان است و در تهیه آن نقشی برای مشاور و معلم حرفه و فن در نظر گرفته نشده است.

۵-۶- آنچه که تعیین‌کننده اصلی در انتخاب رشته تحصیلی دانش‌آموزان است، توصیه‌نامه تحصیلی است. در تهیه این توصیه‌نامه به علاقه و ذوق دانش‌آموز، که در درس حرفه و فن و برنامه معرفی مشاغل ایجاد شده است، هیچ توجهی نمی‌شود و بنابراین می‌توان گفت که هدایت تحصیلی مبتنی بر نمرات درسی دانش‌آموزان است و سایر فعالیتها حتی اگر بخوبی انجام می‌شد در عمل نقشی در هدایت تحصیلی نداشتند. این نوع برنامه‌ها تنها برای دانش‌آموزانی می‌توانند، مفیدباشند که داری نمرات بالا هستند و امکان انتخاب دارند. در چنین شرایطی نیز دانش‌آموزان کمتر می‌توانند با ارزش‌های حاکم بر جامعه و خانواده مقابله نمایند و از رشته‌های نظری چشم پوشند.

۵-۷- توصیه‌نامه تحصیلی نه تنها در نظام فعلی بیشترین نقش را در تعیین رشته داشته است بلکه در نظام جدید نیز سهمی از انتخاب رشته به آن اختصاص یافته است. بنابراین مبنای کار نمرات درسی است و دانش‌آموزان تا سال سوم راهنمایی از این اثر سرنوشت ساز نمرات اطلاع ندارند.

۶- پیشنهادها

۶-۱- هدایت تحصیلی و شغلی در پی آن است تا با همتراز کردن خصوصیات روانی و کُنشی فرد با مشخصات رشته‌های تحصیلی و حرفه‌ای که او انتخاب می‌کند، کارآیی اجتماعی را افزون نماید. برای تحقق چنین هدفی لازم است، نخست رشته‌های تحصیلی و حرفه‌ای شناسایی و خصوصیات روانی لازم برای هر یک مشخص شده، سپس خصوصیات روانی افراد به درستی شناخته گردد. شناخت دقیق رشته‌های تحصیلی و حرفه‌ای تنها در چارچوب برنامه‌های توسعه ملی امکان‌پذیر است. بنابراین هدایت

تحصیلی و شغلی فعالیتی است که در چارچوب برنامه ریزی‌های کلان اجتماعی معنا می‌یابد و از طریق ارتباط نزدیک با برنامه‌های توسعه ملی می‌تواند نقش واقعی خود را در جامعه ایفا نماید. چنین ارتباطی البته از طریق ایجاد بانکهای اطلاعاتی و شبکه‌های اطلاع‌رسانی ممکن می‌گردد.

۲-۶. هدایت تحصیلی و شغلی با تعیین سرنوشت و آینده فرد سروکار دارد، بنابراین اقدامی است که نیازمند اطلاعات گسترده و وسیع است؛ برای گردآوری چنین اطلاعاتی نخست ابزار و وسایلی لازم است و دوم فردی که بتواند از آن ابزار و وسایل بهره‌گیرد. بنابراین ضروری است، ابزارهای لازم برای شناخت استعدادها و علایق افراد تهیه گردد. چنین وسایلی البته با الگوبرداری ساده از کارهای دیگران ممکن نیست بلکه لازم است، بر پایه نیازهای «خودی» تهیه گردند. در عین حال لازم است، افراد برای انجام این گونه اقدامات تربیت شوند. کسی که عهده‌دار هدایت تحصیلی می‌شود بایستی تحصیل و تجربه لازم را کسب کرده باشد. ایجاد توانایی هدایت تحصیلی البته کاری است که فقط مؤسسات تخصصی (دانشگاهها) از عهده آن بر می‌آیند. بی‌شک در تربیت نیروی کارآمد برای هدایت تحصیلی باید به آموزش‌های علمی توجه لازم بشود و الگوی آموزش‌های پزشکی و مهندسی در این زمینه می‌تواند مفید باشد.

۳-۶. اطلاعات دقیق و کافی برای هدایت تحصیلی نمی‌تواند در برهه‌ای کوتاه از عمر آدمیان گردآوری گردد. بنابراین لازم است، هدایت تحصیلی به صورت فرآیندی که در سراسر دوران تحصیل هر فرد جریان دارد، درآید. برای این کار (دانش‌آموز) باید از ابتدای ورود به جریان آموزش و پرورش تحت مراقبت قرار گیرد و اطلاعات جمع‌آوری شده بدقت ثبت گردند. بنابراین هر دانش‌آموز نیاز به یک «شناسنامه تحصیلی و شغلی» دارد.

۴-۶. در هدایت تحصیلی توجه به سه پدیده ضروری است: علاقه، توانایی و ضرورت. «علاقه» امری فردی و ناظر بر تمایلات و خواست‌های شخصی است. «ضرورت»، مسأله‌ای اجتماعی است و به خواسته‌های جمع و نیاز اجتماعی اشاره دارد. و «توانایی»، به ارائه کار مطلوب اطلاق می‌شود که با سلامت فردی و سودرسانی

اجتماعی همراه باشد. در هدایت تحصیلی باید به نحوی عمل شود که بین این سه تعادلی بوجود آید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۷- منابع و پادداشتهای

- ۱- بازارگان، فریدون. «تحول و توسعه امکانات تحصیل در سطوح دبیرستانی و عالی در ایران». نشریه دانشکده علوم تربیتی تهران، دوره سوم، شماره ۱. ۱۳۵۲. صص ۵۴-۶۵.
- ۲- دفتر برنامه ریزی و تألیف کتب درسی. شناخت حرفه و فن (۱) دوره راهنمایی تحصیلی. ۱۳۵۰.
- ۳- شناخت حرفه و فن، (۲) بخش کشاورزی. ۱۳۵۱.
- ۴- شناخت حرفه و فن، (۲) بخش صنعت. ۱۳۵۱.
- ۵- شناخت حرفه و فن، (۲) بخش خدمات. ۱۳۵۱.
- ۶- شناخت حرفه و فن، (۲) بخش کشاورزی. ۱۳۵۱.
- ۷- شناخت حرفه و فن، (۳) بخش صنعت. ۱۳۵۱.
- ۸- شناخت حرفه و فن، (۳) بخش خدمات. ۱۳۵۲.
- ۹- شناخت حرفه و فن، سال اول دوره راهنمایی تحصیلی. ۱۳۵۸.
- ۱۰- شناخت حرفه و فن، سال اول دوره راهنمایی تحصیلی. ۱۳۵۹.
- ۱۱- شناخت حرفه و فن، دوم راهنمایی تحصیلی. ۱۳۵۹.
- ۱۲- شناخت حرفه و فن، سوم راهنمایی تحصیلی. ۱۳۵۹.
- ۱۳- شناخت حرفه و فن، قسمت اول و دوم سال اول راهنمایی تحصیلی. ۱۳۶۲.
- ۱۴- شناخت حرفه و فن، قسمت اول و دوم سال دوم راهنمایی تحصیلی. ۱۳۶۲.
- ۱۵- شناخت حرفه و فن، قسمت اول و دوم سال سوم راهنمایی تحصیلی. ۱۳۶۲.
- ۱۶- شناخت حرفه و فن، سال اول دوره راهنمایی تحصیلی. ۱۳۶۳.
- ۱۷- شناخت حرفه و فن، سال دوم دوره راهنمایی تحصیلی. ۱۳۶۳.
- ۱۸- شناخت حرفه و فن، سال سوم دوره راهنمایی تحصیلی. ۱۳۶۳.
- ۱۹- شناخت حرفه و فن، سال اول دوره راهنمایی (پسران). ۱۳۶۶.
- ۲۰- شناخت حرفه و فن، سال اول دوره راهنمایی (دختران). ۱۳۶۶.
- ۲۱- شناخت حرفه و فن، سال دوم دوره راهنمایی (پسران). ۱۳۶۶.
- ۲۲- شناخت حرفه و فن، سال دوم دوره راهنمایی (دختران). ۱۳۶۶.
- ۲۳- شناخت حرفه و فن، سال سوم دوره راهنمایی (پسران). ۱۳۶۶.

- ۲۴- شناخت حرفه و فن، سال سوم دوره راهنمایی (دختران). ۱۳۶۶.
- ۲۵- شناخت حرفه و فن، سال اول دوره راهنمایی (پسران). ۱۳۷۲.
- ۲۶- شناخت حرفه و فن، سال اول راهنمایی (دختران). ۱۳۷۲.
- ۲۷- شناخت حرفه و فن، سال دوم راهنمایی (پسران). ۱۳۷۲.
- ۲۸- شناخت حرفه و فن، سال دوم دوره راهنمایی (دختران). ۱۳۷۲.
- ۲۹- شناخت حرفه و فن، سال سوم دوره راهنمایی (پسران). ۱۳۷۲.
- ۳۰- شناخت حرفه و فن، سال سوم راهنمایی (دختران). ۱۳۷۲.
- ۳۱- شریعتمداری، علی. جامعه و تعلیم و تربیت (مبانی تربیت جدید). امیرکبیر. چاپ هشتم. تهران. ۱۳۶۷.
- ۳۲- شکوهی، غلامحسین. «بررسی نظام جدید آموزش متوسطه نظری (تاریخچه پیدایش کیفیت تحول و نتایج احتمالی اجرا آن). نشریه دانشکده علوم تربیتی تهران. دوره هفتم، شماره ۲. ۱۳۵۷. صص ۳۹-۵۳.
- ۳۳- صافی، احمد. سیر تحول در برنامه درسی دوره‌های راهنمایی تحصیلی. فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره مسلسل ۳۷، ۱۳۷۳. صص ۱۱-۳۰.
- ۳۴- صافی، احمد. سازمان و قوانین آموزش و پرورش. ست. چاپ اول. تهران. ۱۳۷۳.
- ۳۵- صافی، احمد. راهنمایی تحصیلی و زمینه‌های لازم برای تحقیق آن در مدارس ایران بویژه در دوره متوسطه. فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره مسلسل ۹. ۱۳۶۶. صص ۲۴-۳۷.
- ۳۶- قاضی، قاسم. رابطه آموزش متوسطه با دوره راهنمایی و اهمیت راهنمایی حین آموزش متوسطه. نشریه دانشکده علوم تربیتی تهران، دوره سوم، شماره ۲. ۱۳۵۲. صص ۲۵-۳۶.
- ۳۷- واحد نظارت و ارزشیابی راهنمایی تحصیلی. نتایج ارزشیابی از اجرای هفته معرفی مشاغل در مدارس راهنمایی تحصیلی سراسر کشور. دفتر آموزش ابتدایی و راهنمایی تحصیلی. تهران. ۱۳۷۱.
- ۳۸- واحد ارزشیابی راهنمایی تحصیلی. ارزشیابی از اجرای هفته معرفی مشاغل. نشریه شماره ۲۷ دفتر آموزش ابتدایی و راهنمایی تحصیلی. تهران. ۱۳۷۲.
- ۳۹- وزارت آموزش و پرورش. طرح جدید آموزش و پرورش کشور (۳) برنامه تحصیلی دوره سه ساله راهنمایی. اداره کل مطالعات و برنامه‌ها. تیرماه ۱۳۶۶.
- ۴۰- مشاوران تربیتی و آموزشی. «بررسی و برنامه‌ریزی در زمینه ارزشیابی در دوره

- متوسطه، مصوبه چهارصدوسی و سومین جلسه شورای عالی ۶۶/۹/۲۶.
- ۴۱- وزارت آموزش و پرورش. دستورالعمل شماره ۷۵۵۸/۲-۱-۶۶/۱۱/۲۴.
- ۴۲- وزارت آموزش و پرورش. توصیه نامه تحصیلی. دفتر آموزش ابتدایی و راهنمایی تحصیلی. ۱۳۶۶.
- ۴۳- وزارت آموزش و پرورش. آیین نامه هدایت تحصیلی. دفتر مشاوره و تحقیق معاونت پرورشی. تهران. ۱۳۷۳.
- ۴۴- وزارت آموزش و پرورش. اصلاحیه آئین نامه هدایت تحصیلی، دفتر مشاوره و تحقیق معاونت پرورشی. تهران. ۱۳۷۴.
- ۴۵- وزارت آموزش و پرورش. فهرست فعالیت های ماهیانه و سالانه مشاوران مقطع راهنمایی تحصیلی. معاونت پرورشی. تهران. ۱۳۷۱.
- ۴۶- وزارت آموزش و پرورش. طرح مقدماتی اصلاح آموزش و پرورش کشور. اداره کل مطالعات و برنامه ها. تهران. ۱۳۴۴.
- ۴۷- «تاریخچه معارف ایران». مجله تعلیم و تربیت. سال چهارم، شماره ۹. آذر ماه ۱۳۱۳.
- ۴۸- مصاحبه با کارشناس راهنمایی تحصیلی اداره کل آموزش و پرورش استان کرمان.
- ۴۹- مصاحبه با کارشناس راهنمایی تحصیلی دفتر راهنمایی تحصیلی معاونت آموزشی وزارت آموزش و پرورش.
- ۵۰- مصاحبه با تعدادی از مدیران مدارس راهنمایی شهر کرمان. *فرتی*
- ۵۱- مصاحبه با تعدادی از دانش آموزان سال سوم مدارس راهنمایی شهر کرمان. *پربان*